

Deursen-Dennenburg, 24-9-2020

Betreft: reactie op 2^e hoorcommissie windenergie d.d. 23-9-2020

Geachte burgemeester, wethouders, raadsleden en andere betrokkenen bij de Hoorcommissies Windenergie,

Ik wil beginnen met dat het heel goed is dat de gemeenteraad het initiatief heeft genomen en de gelegenheid heeft geboden om informatie en adviezen van belanghebbenden en onpartijdig deskundigen in te winnen in deze complexe problematiek.

Dank daarvoor!

Ik ben heel blij dat ik in de 1^e Hoorcommissie eindelijk gehoor kreeg en als 'ongeorganiseerd belanghebbende' en bioloog mijn grote zorgen kon uiten en onderbouwen.

Die zorgen zijn gebaseerd op praktische kennis en ervaring van hoe wetenschappelijk onderzoek gaat en hoe de stand van zaken ten aanzien van (het ontbreken van) kennis over de schadelijkheid van 'hinder' van windturbines is.

Dat hebt u van mij kunnen horen: ik heb mijn inzichten met u kunnen delen, maar de tijd was te kort... Het was heel nuttig geweest als u mij tijdens de 2^e hoorcommissie als deskundige ook had kunnen raadplegen...

Helaas kon niet aan mijn wens (en die van enkele raadsleden) voldaan worden om ook bij deze 2^e Hoorcommissie windenergie aanwezig te zijn: als gezondheidseffect expert met degelijke kennis van wetenschappelijk, celbiologisch onderzoek en met veel 'know how' over de werking van het autonome zenuwstelsel en de invloed van omgevingsprikkels hierop. Het had, zeker achteraf bezien, zeer wenselijk geweest dat ik er als extra deskundige bij was: dat had zeker een completer en duidelijker beeld gegeven.

Door dit gemis zijn er veel vragen niet volledig beantwoord en zijn er waarschijnlijk alleen maar meer vragen op tafel gekomen en zijn zorgen en onmachtsgedachten gegroeid.

De taak voor de raadsleden om met deze informatie iets wijs te gaan doen, is nog moeilijker geworden en in mijn ogen zelfs schier onmogelijk.

Terecht rees de vraag of dit teruggekoppeld moet worden naar de landelijke politiek (heroverweging RES) en zelfs naar Europees niveau: het klimaat akkoord.

Immers: Toepassing van Windenergie opwekking op land, bij bewoonde bebouwing, lijkt grote schade te brengen aan milieu en gezondheid en er is te weinig onderzoek naar gedaan.

In de agenda van deze hoorcommissie stond het volgende lijstje:

Met rood voeg ik hier met oprechte bedoelingen alvast kort wat kanttekeningen bij, die ik later zal toelichten.
De vraag komt bij mij op: zijn al deze experts compleet onafhankelijk, los van belangen en ter zake kundig?
Waarheid bestaat immers niet, zelfs niet als het wetenschappelijk bewezen wordt...

Welke onafhankelijke experts zijn uitgenodigd?

De heer Geleijns (Lbpsight, geluidsexpert) geen kennis van LFg en effect op mensen/dieren?

De heer J. Doomernik (Avans, Techniekexpert) innovatie, heeft geen vragen beantwoord

Mevrouw M. van Ballegooij (GGD, gezondheidsexpert) gaf overzicht onderzoeken LFg

Mevrouw I. van Kamp (Rivm, specialist omgevingsgeluid). heeft zij veel kennis van LFg?

De heer S. Veldhuizen (Bosch en van Rijn, Juridisch/MER specialist) juridisch
De heer T. Brouwer (Rechtsom Juristen, Juridisch specialist) juridisch
Mevrouw van Huet (Anteagroup, specialist omgevingsparticipatie) drong aan op belang participatie
Meneer Aerts (Net deskundige Enexis.) belanghebbende partij? Zijn gebaat bij windpark exploitatie
Meneer G. Keurentjes (Ministerie van EZK) economisch, subsidies, RES
Meneer A. Verboom (NP RES) politiek beleid en politieke opgave

Ik wil hierbij nogmaals benadrukken:

Deskundigen weten niet alles... de waarheid bestaat niet, niemand kent die.

Discussie en uitdiepen is goed en nodig, maar dan moet wel voor elk thema een 'all round' deskundige aan die discussie deelnemen. Dat was niet voor alle thema's gedekt.

Ik was er dus niet bij en helaas was de vergadering moeilijk online te volgen... Er was geen camerawisseling, daardoor was het niet duidelijk wie er sprak. En sommige sprekers waren moeilijk verstaanbaar, met name mevrouw van Ballegooij.

Ik kreeg ook de indruk dat de vragen n.a.v. mijn verhaal niet allemaal zijn gesteld, of ik heb ze gemist? Dit is mede onduidelijk doordat 'mijn thema':

Thema 16: Schade en normen voor gezondheid (laag frequent geluid)

eerst naar voren werd gehaald en later pas werd afgerond. Wellicht zijn er daardoor wat vragen tussendoor geschoten.

Volgens mij is de vraag: thema 16, vraag 3 (over mijn ingediende presentatie en informatie) niet eens gesteld:

3. Wat vinden de experts van het verhaal van Mevr. Vocking, het laag frequent geluid en impact op de gezondheid? Studie van RIVM geeft aan dat windmolens wel invloed heeft op de gezondheid. Wie kan dit weerleggen?

Ook op thema 16, vraag 1 heb ik geen duidelijk antwoord gehoord...

1. Wat zijn de effecten van windmolens op de gezondheid van mensen? Met name het laagfrequent geluid?

Wat ik met betrekking tot deze concreet niet gestelde vragen, wel heb gehoord, wil ik nu even de revue laten passeren:

De geluidsdeskundige (de heer Geleijns? Ik kon niet zien wie er aan het woord was) putte zich uit in de uitleg van de normstelling bij HOORBAAR geluid. Lden, dba, db.

Ik hoorde in dit betoog een aantal opvallende feiten:

- Geluid blijkt alleen gemeten te worden tot de buitenkant van het huis.
- Ook meten ze vaak dichtbij de bron.
- De fabrieksgaranties kloppen, hoeft je eigenlijk niet meer te meten: klopt altijd.

Maar nergens gaat het in dit betoog over LFg... het betreft steeds hoorbaar geluid.
Wel een dergelijke uitspraak: "LFg zou nauwelijks door windturbines worden uitgezonden...
Vrachtschepen en andere installaties zenden dat veel meer uit".

Ten eerste: ook al zenden andere installaties meer LFg uit, dat wil niet zeggen dat de
onnatuurlijke dosis die windturbines uitzenden geen problemen zou opleveren...

Ten tweede: dit is volgens mij een aanname en dus niet een op feiten gestoelde uitspraak.

- Deskundigheid hierin lijkt dus zeer zeker bij deze geluidsexpert te ontbreken.

Mijn algemene indruk: LFg - en de hinder en schadelijkheid ervan - wordt door deze
deskundige compleet van tafel geveegd en gebagatelliseerd.

De geluidsdeskundige lijkt dus geen of weinig kennis te hebben van LFg, weet niets van het
effect op dieren (en de mens) [thema 16, vraag 16], niets van het effect op het Autonoom
Zenuwstelsel... Zegt dan nog even voor de vuist weg dat mollen waarschijnlijk meer last
hebben van het windgeluid dan van LFg. Dit slaat nergens op en is nergens op gebaseerd.

- Nogmaals een gemiste kans: dat ik er niet bij was. Dat is nou juist mijn expertise.

Ik heb kortom weinig vertrouwen in de complete deskundigheid van deze man op het gebied
van de hele range van geluid en het effect van geluidshinder op de omgeving (gezondheid
van mens, dier, ...)

Van LFg lijkt hij nauwelijks iets te weten en te willen weten.

13. Klopt het dat laagfrequent geluid nauwelijks wordt afgeremd door ramen en muren?
14. Wordt laagfrequent geluid wél afgeremd door isolatiematerialen als glaswol, steenwol en
pir?

Bij thema 16, vraag 13 en 14 antwoordde hij dat LFg beter tegen gehouden wordt door glas
en muren dan door standaard isolatiemiddelen. Iets met 'massa'???

Volgens mij zegt dit antwoord niets over of LFg afdoende tegengehouden kan worden in
woningen. Welke isolatie kan wel werken volgens deze deskundige? Kan er tegen geïsoleerd
worden? Daar hebben we geen antwoord op gekregen. En ook al kan je isoleren tegen LFg...
Dan heb je nog altijd de blootstelling buiten. Ook van dieren.

En dan thema 16, vraag 15

15. Denemarken hanteert een norm voor onhoorbaar geluid. Hoe hoog is die norm? Welk effect
heeft deze norm in de praktijk op vergunningverlening en MER?

Hebben we daar een bevredigend antwoord op gekregen? Ik dacht het niet... in ieder geval
niet duidelijk.

Eerder in de vergadering was een deskundige mevrouw aan het woord, die online moeilijk te
verstaan was, ik vermoed mevrouw van Ballegooij:

Een paar punten die ik hoorde in haar betoog waarin ze een overzicht gaf van onderzoeken
naar LFg:

- Onderzoeken naar LFg zijn er weinig.

- Onderzoeken die er zijn, zijn niet compleet genoeg en bij een wel uitgevoerd groot onderzoek was bijvoorbeeld het aantal mensen in de hoogst belaste groep te klein.
 - Schade door geluidsbelasting en met name door LFG is nauwelijks onderzocht en niet op korte termijn grondig te onderzoeken.
 - Er zou meer onderzoek nodig zijn, er is geen bewijs of windturbines wel of geen schade toebrengen aan de gezondheid. Er is vooral onzekerheid.
- Dit klopt met mijn verhaal: over mijn zorgen hierover heb ik u in de 1^e hoorcommissie uitgebreid voorgelicht.

Er worden door haar m.b.t. de onderzoeken die er zijn geweest, wel aanwijzingen en mogelijke verbanden genoemd met hartproblemen, slaapproblemen, depressie. Maar die zijn niet door onderzoek bewezen. Logisch als die onderzoeken er niet of nauwelijks zijn.

- Ook dit klopt helemaal met mijn verhaal en zorgen.

Mijn mening (en daar werd ook vanaf de publieke tribune een vraag over gesteld):
Op grond hiervan zou het **voorzorgsprincipe** moeten worden gehanteerd voor LFG.
Zeker omdat er allerlei geluiden en signalen zijn dat dit onbekende en ongekende fenomeen schade toebrengt. De mensen (omwonenden) die nu al aan de hinder van dit type windturbines worden blootgesteld, schreeuwen niet voor niets!

Door andere deskundigen (mevrouw van Huet en van Kamp? ook toen kon ik niet precies zien en volgen wie er aan het woord was) werd de impact van 'hinder' benadrukt. Dat is volgens hen relevant voor de gezondheid.

Die 'hinder' betreft overigens niet alleen LFG, maar ook visuele verstoring van de ruimte, slagschaduw, etc.

Ook volgens deze deskundigen veroorzaken akoestische factoren (=LFG) inderdaad soms niet door iedereen hoorbare, daardoor ongrijpbare, maar grote hinder en slaapverstoring.

- Ook dit klopt helemaal met mijn verhaal en zorgen.

Naar het effect van deze 'hinder' is nauwelijks onderzoek gedaan, er zijn geen normen voor. De enige norm die nu gehanteerd wordt is 'de hoorbaar geluidsnorm'.

Ik kan vanuit mijn deskundigheid dit effect van 'hinder' op onze gezondheid wel voor u verklaren:

LFG dat 's nachts de slaapkamer binnen dringt, verstoort de slaap, het ondermijnt het herstel van het autonoom systeem. Het zorgt dat het lichamelijk systeem (de 'black box' waarop wij draaien) tijdens de slaap niet meer volledig en voortdurend op de parasympatische stand van het autonoom zenuwstelsel kan functioneren. Daardoor kan het lichamelijk systeem niet voldoende bijtanken: het sympatisch zenuwstelsel raakt overbelast. Het lichaam herstelt niet goed en bouwt geen/minder reserve op tijdens de slaap.

Angst en stressprikkel:

- visuele prikkels door zicht op hoge turbines;
- een hoge mate aan onnatuurlijke prikkels (b.v. geluid, slagschaduw);

- maar ook onmachtgevoelens, verontruste beleving en woede door te weinig inspraak

... zorgen dat het sympatisch zenuwstelsel nog meer belast wordt.

Daardoor raakt de balans tussen parasympatisch en sympatisch autonoom zenuwstelsel nog verder zoek. De 'hinder' stapelt en versterkt zichzelf. En het Autonoom Zenuwstelsel raakt steeds verder uit balans en dit veroorzaakt grote schade aan de gezondheid. Waar die schade toeslaat is per persoon verschillend en afhankelijk van de intrinsieke en oorspronkelijke sterkte en balans van het autonome systeem.

Heel algemeen en kort door de bocht kun je dit 'hinder' noemen die inderdaad de gezondheid (het autonoom lichamelijk systeem, waaronder het immuunsysteem) van omwonenden multidimensionaal en ernstig ondermijnt.

Die vage 'hinder' waar de dames deskundigen zich ook zeer duidelijk druk over maakten, heb ik nu wat concreter gemaakt.

Zo kunt u het wellicht begrijpen, maar bewijzen dat kunnen we nu niet en zullen we de komende decennia ook niet kunnen.

Ook daar heb ik u in mijn verhaal tijdens de 1^e hoorcommissie zeer duidelijk toelichting op gegeven.

Tenslotte: Mevrouw van Huet benadrukte verschillende keren het belang van omgevingsparticipatie, inpassing in de omgevingswet, het opstarten van een gebiedsproces met dialoog met (ook ongeorganiseerde) omwonenden.

De gemeente zou daar facilitator van kunnen zijn.

Daar lijkt het me nu de hoogste tijd voor:

Ik bied u nogmaals graag mijn hulp hierbij: ik wil heel graag meedenken en meehelpen om dit probleem samen aan te pakken en de beste weg met elkaar te vinden.

In ons aller belang!

Zie mijn voorstel onderaan het document dat ik u als stuk voor deze Hoorcommissie heb toegestuurd:

[K. Vocking Presentatie Karin Vocking Hoorcommissie Windenergie 16-9-2020.pdf](#)

Met vriendelijke groet,

Karin Vocking

Hoogstraat 14a
5352 LC Deursen-Dennenburg
06-14788949
0486-831014
Karin.vocking@gmail.com